

FOCUL – ELEMENT PROMORDIAL (I). REPREZENTĂRI ȘI SIMBOLURI ÎN RELIGIE

Livia Liliana Sibișteanu

În jurul anilor 1920, Alexander Friedmann și Georges Lemaître au lansat teoria Big Bang, care se referă la crearea Universului prin explozia materiei concentrată într-un singur loc. În anul 1940 George Gamow explica fenomenul Big Bang, pornind de la principiul cosmologic pe care îl susținea cu teoria relativității generalizate a lui Einstein¹. Teoria Big Bang a fost folosită de ateii în combaterea Genezei biblice. Aceștia afirmă că nu putea să se realizeze luminarea cerului atâta timp cât nu erau luminatorii, stelele². L. Filimon demonstrează că autorii Genezei biblice nu se contrazic sau nu fac nici o eroare, când au descris primul act al creării Lumii ca fiind „luminarea întinsului cerului”, deși luminatorii s-au arătat abia a patra zi. El consideră, de asemenea, că nu este nici o contradicție între teoria Big Bang și Geneza biblică. Explozia, care a determinat formarea Universului, este exprimată în Biblie, prin sintagma „La început a fost lumina”. L. Filimon argumentează că lumina s-a arătat pe Pământ în a patra zi, după ce particulele angajate în vârteturile planetare au fost înghițite gravitațional, iar gazele fierbinți s-au lichefiat (ziua a doua) și s-au solidificat (ziua a treia)³.

Cele două fenomene, căldura și lumina, importante în teoria Big Bang și în Geneza biblică sunt manifestări ale focului, conform sistemelor cosmogonice și ale filosofilor naturiste⁴.

Focul, alături de apă, pământ, aer, a fost considerat, încă din antichitate, element primordial în operele filosofilor greci Anaxagora⁵, Platon⁶, Aristotel⁷, Pitagora (conform lui, dintre cele patru stări gradale ale materiei, focul reprezintă starea imponderabilă)⁸, Empedocle⁹. Heraclit din Efes condideră că lumea este rezultatul transformărilor datorate focului: „Toate lucrurile sunt alcătuite din foc și se dizolvă în foc”¹⁰.

---

¹ **The Encyclopedia Britannica**, Chicago, Encyclopedia Britannica, Inc., 1994, vol., II, p. 205.

² J. Barrow, **Știință și religie**, București, Editura Tineretului, București, 1985, p. 88.

³ L. Filimon, **Elemente de filosofie cosmică**, București, Editura Didactică și Științifică, 2004, p. 39-54.

⁴ Ivan Evseev, **Enciclopedia semnelor și simbolurilor culturale**, Timișoara, Editura Amarcord, 1966, p. 166.

⁵ Diogenes Laertius, **Despre viețile și doctrinele filosofilor**, București, Editura Academiei RPR, 1963, p. 153.

⁶ **Ibidem**, p. 222.

⁷ **Ibidem**, p. 268.

⁸ **Ibidem**, p. 401.

⁹ **Ibidem**, p. 514.

¹⁰ **Ibidem**, p. 425.

A. Reprezentări

Focul, Soarele, lumina, flacăra, ca entități fizice, sunt aceleași în orice colț al lumii dar ele diferă ca entități culturale și ca reprezentări mitico-simbolice. De aceea, uneori, sunt reprezentate și au simboluri diferite.

Focul este opus apei, este principiul masculin Yang la chinezi (deși în unele religii cât și la alchimiști este în armonie cu apa și participă împreună la actul creației sau la distrugerea Universului), corespunde sudului, culorii roșii (roz, galben la celelalte manifestări ale sale*), verii, inimii, trigamei Li¹¹, este Tiferet (plexul solar, planul spiritual) în Arborele Sefirotic¹².

În alfabet, literele I, E, O și S reprezintă lumina¹³, flacăra*, Soarele* și respectiv, focul, fugerul¹⁴. Cifra corespunzătoare focului este 8¹⁵, iar Pitagora, după Agrippa, „i-a dat focului piramida cu patru baze triunghiulare, cu tot atâtea unghiuri solide și douăsprezece suprafețe plane”¹⁶. Păsările focului sunt: vulturul, în majoritatea mitologiilor*, Pasărea de Foc (Jar-Ptița) la slavi, Pasărea Phoenix la popoarele mediteraneene, Pasărea Măiastră*/ Zburătorul la daci și la români, păunul¹⁷, iar pasărea fulgerului este șoimul¹⁸. Animale ale focului/solare sunt berbecul, taurul¹⁹, calul²⁰, mielul*, oaia*, câinele*și leul, după corespondența lui Ezechiel (Res., II.10). Leul, calul, taurul sunt animale solare și în mitologia populară românească: pe ele călărește Soarele, în timpul zilei, în trecerea lui pe cer. Credința că leul și taurul sunt animale solare ar putea fi pusă în legătură cu faptul că, vara, Soarele răsare imediat după Constelația Taurului și când apune, se vede Constelația Leului²¹. Focului îi mai corespund albina*, salamandra²² iar dintre plante, stejarul*. În general, florile galbene sunt ale Soarelui²³ (sânziana, floarea soarelui). În mitologiile egiptene și chineze, salcâmul și lotusul sunt plante solare²⁴. La indieni, casta corespunzătoare focului este aceea a brahmanilor²⁵. Grafic, focul și flacăra sunt reprezentate printr-o linie ondulată în ascensiune, cu o săgeată în vârf, Soarele printr-un cerc, iar căldura

---

* Informațiile cu asterix ne-au fost transmise de Marele Preot, Întelept și Rege Deceneu, prin doctor Olga Moraru.

¹¹ Jean Chevalier, Alain Gheerbrant, **Dicționar de simboluri**, București, Editura Artemis, 1995, vol. 2, p. 63

¹² Annick de Souza, **Simbolismul corpului uman**, Timișoara, Editura Amarcord, 1999, p. 60.

¹³ Eduard Schuré, **Mari inițiați**, București, Lotus, 1994, p. 140.

¹⁴ Jean Vertemont, **Dicționar al mitologiilor indo-europene**, Timișoara, Editura Amarcord, 2000, p. 288.

¹⁵ Solas Compagni, **Lumea simbolurilor**, București, Editura Humanitas, 2003, p. 178.

¹⁶ Apud, **Ibidem**, p. 106.

¹⁷ Ivan Evseev, **op.cit.**, p. 166.

¹⁸ Eduard Schuré, **op.cit.**, p. 47.

¹⁹ Jean Chevalier, Alain Gheerbrant, **op.cit.**, vol IV.

²⁰ Andrei A. Lilin, **Mitul marelui vânător**, Timișoara, Editura Facla, 1986, p. 69.

²¹ Ion Otescu, **Credințele țaranului roman despre cer și stele**, București, Editura Paideea, 2004, p. 65-64.

²² Jean Vertemont, **op.cit.**, p. 284.

²³ Jean Chevalier, Alain Gheerbrant, **op.cit.**, vol. II, p. 58.

²⁴ Jules Boucher, **Simbolurile francmasoneriei**, București, Editura RAO, 2006, p. 240.

²⁵ **Ibidem**, p. 333.

printr-o spirală, ca o cochilie de melc (vasele care aveau acest semn puteau fi folosite la foc)*. Simbolul Soarelui în mișcare este crux gammata²⁶.

B. Simboluri

Focul este divinizat fie ca ființă vie, fie ca element cosmic, personificat în zei solari sau identificat cu flăcările escatologice. Ca ființă vie, focul a fost divinizat de iranieni, mai mult ca orice alt popor. Zarathustra considera focul (Athar), drept fiul zeului creator (principiul binelui) – Ahura Mazda. La iranieni erau cinci tipuri de foc: Focul ca zeu în temple, cel din trupul omenesc și din animal, cel subteran, ocult, focul de fulger și focul paradisiac²⁷.

Focul, ca element cosmic, personificat în zeu, care reprezintă focul total și dual: creator și distrugător, este, de exemplu, Agni²⁸ (Ag-nis = agil, viu, Ig-nis)²⁹. Agni este principiul universal prin excelență: el este atât focul fulgerului terestru și al Soarelui cât și locașul Luminii veșnice și al principiilor primordiale ale tuturor lucrurilor. Nașterile sale sunt nesfârșite, din bucata de lemn, în care doarme, pe care apoi o devorează, din Undele cerești, din cer, unde este zămislit de Acvini³⁰.

Clasificând tipurile de foc din diferite religii, Jean Vertemont distinge patru tipuri particulare de foc (în acestea se găsesc, după noi și simbolurile și funcțiile focului/Soarelui/luminii):

a. Focul ceresc sau focul elementar: lumina și căldura solară, fulgerul, aureolele boreale, iluminările zenitului.

b. Focul subpământean personificat de Infern, rezultând din focul central al pământului, determinând erupțiile vulcanice, seismele, precum și germinarea și descompunerea organică.

c. Focul fizic care rezultă din combustia anumitor materii.

d. Focul spiritual sau latent, simbolic reprezentat de iubire, pasiune, gândire creatoare, febră a creației; este focul interior care conduce către diverse domenii ale spiritualității³¹.

Focul (sau manifestările sale), ca element primordial, în cele patru tipuri sau ipostaze este creator / participant la creație sau continuator al creației, regenerator, Cuvântul/Verbul Divin, este purificator, fecundator, judiciar, manifestare/imaginație a Divinității, este mesager și mediator între oameni și zei și simbolizează, în majoritatea religiilor și doctrinelor filosofice cunoașterea, iubirea.

1. Focul/Soarele creator, continuator al creației, fecundator, Cuvântul / Verbul Divin

Din Vede se desprinde ideea că Focul Sacru, care curge prin venele lui Agni (Principiul masculin, Intelectul creator, Spiritul primordial), se unește cu Soma

²⁶ Pr. Philippe Seringe, **Les symboles dans l'art, dans les religions et dans la vie de tous les jours**, Genève, Editions Helios, 1988, p. 303-305.

²⁷ Victor Kernbach, **Miturile esențiale**, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1978, p. 132-133.

²⁸ **Ibidem**, p. 134.

²⁹ Max Müll, **Origine et développement de la religion**, Paris, 1879, p. 190.

³⁰ Eduard Schuré, **op.cit.**, p. 47.

³¹ Jean Vertemont, **op.cit.**, p. 148.

(Principiul feminin, Sufletul Lumii, Matricea tuturor lucrurilor). Acest cuplu a aprins Soarele și stelele. Unirea desăvârșită a celor doi constituie Ființa Supremă, însăși esența lui Dumnezeu. Tot Agni este acela care se ocupă de partea nemuritoare din om. Într-un imn vedic este următoarea incantație: „O, Agni, trebuie s-o încălzești (partea nemuritoare) cu razele tale, s-o înflăcărezi cu focul tău!”³² În alte imnuri vedice se spune că Varuna l-a lăsat pe Agni să continue actul creației³². Asemănător fluidului divin vedic Soma, este Haoma, la iranieni. Haoma este plin de xvarenah (lumină), care reprezintă flăcările focului care tâșnesc din fruntea lui Mithra. Din Haoma s-a născut Zarathustra. Fiecare om are xvarenah, ceea ce-i conferă acestuia nemurirea³³. Tribul desena din Columbia crede, de asemenea, că sufletul are o luminozitate dată de Soare, iar sufletul unui șaman este comparat cu un foc a cărui lumină pătrunde în tunică³⁴.

Conform doctrinelor ezoterice egiptene, unirea Principiului masculin - Focul cu Principiul feminin - apa dă naștere Lumii. Piramida, ca reprezentare a focului, ea însăși înseamnă creație. Triunghiul situat pe pătrat, adică 3 deasupra lui 4, reprezintă lucrarea spiritului (principiul masculin) asupra materiei (principiul feminin), deci lucrarea celor două principii foc – apă se află la originea tuturor manifestărilor din Univers³⁵. În alchimie, cele două principii, masculin și feminin, sunt sulful și mercurul, care se unesc ca să producă copilul, sarea. Se regăsește aici procesul cosmic de mai sus, și anume, lucrarea spiritului asupra materiei, a focului asupra apei. „Spiritul fertilizează materia, introducând în ea chintesența lui, iar copilul născut din această lucrare este întreg Universul, cu multitudinea lui de creaturi care îl populează”³⁶.

Focul ceresc, reprezentat de Soare, ca Amon Ra, care este creator și însemințator³⁷ sau deține un mandat din partea creatorului, pentru a duce la bun sfârșit opera creației, constituie subiect în religii la populațiilor din Indonezia, Bengal, Africa, America³⁸. Tatăl – Soare, din credințele tribului desana, este fons et origo al întregii sacralități din Univers. Din razele sale, cade sub formă de stropi sămânță sa (de aici se desprinde și rolul lui de fecundator, rol pe care, de altfel, îl întâlnim și în alte religii). Astfel, toate energiile cosmice, viața universală și întreaga fertilitate sunt dependente de Tatăl - Soare³⁹.

În ipostaza de regenerator al Lumii apare Soarele în mitologia românească, avându-i ca protagoniști pe eroii solari și pe caii năzdrăvani. În ritualurile dedicate Soarelui, ca jucatul cailor, se descifrează statutul Soarelui de dădător de viață, de

³² Eduard Schuré, *op.cit.*, p. 48.

³³ Mircea Eliade, **Ocultism, vrăjitori și mode culturale**, București, Editura Humanitas, 1998, p. 132.

³⁴ **Ibidem**, p. 145,

³⁵ Omraam Mikhaël Aïvanhov, **Piatra filosofală**, București, Editura Prosveta, 2004, p. 153.

³⁶ **Ibidem**, p. 158.

³⁷ Eduard Schuré, **Sanctualele Orientului**, Editura Princeps, 1994, p. 95.

³⁸ Mircea Eliade, **Tratat de istorie a religiilor**, București, Editura Humanitas, 1992, p. 140-147.

³⁹ Idem, **Ocultism...**, p. 144.

purtător al energiilor vitale, ca un principiu înnoitor al puterilor Lumii⁴⁰.

În Kabala, focul este suflarea Cuvântului Creator, Suflarea NUMELUI ce se împrăstie în planul corporal, intrând în componența energetică a tuturor organelor⁴¹.

Ideea Cuvântului/Verbului Divin s-a născut în rândul confreriei anahoreților, din India. Aici s-au refugiat Pandavas, fii Soarelui, după ce au fost înfrânți de Kuravas, fii Lunii (lupta dintre Pandavas și Kuravas este subiectul marii epopei **Mahabharata**). Primul care a răspândit această idee a fost Krishma⁴². Această idee o găsim în Egipt în ritualurile de inițiere ale lui Isis, transmisă de Hermes Trismegitul. „În templele egiptene, în cripte și piramide s-a dezvoltat marea învățătură a Verbului Lumină, a Cuvântului Divin, pe care Moise o va închide în chivotul său de aur și pe care Iisus o va transforma într-o făclie vie”⁴³. Verbul Lumină are o triplă natură: inteligentă, forță și materie; spirit, suflet și trup; lumină, cuvânt și viață. „Esența, manifestarea și substanța sunt trei termeni care se admit reciproc. Contopirea lor formează legea unității ternare, care domină întreaga creație de sus în jos”⁴⁴.

2. Focul civilizator. Eroii civilizatori

În majoritatea mitologiilor se arată că focul a ridicat lumea de la sălbăcie la civilizație. Cu ajutorul focului, oamenii s-au apărat, s-au încălzit, s-au hrănit, au transformat metalul, au deveni făuritori. La începuturi, focul era în stăpânirea zeilor. Aceștia nu voiau să-l dea oamenilor, pentru că știau că prin folosirea lui, oamenii vor avea deschisă calea spre cunoaștere și civilizație. De aceea, în mituri diferite, de pe întinderi geografice aflate la mari distanțe unele de altele, eroii civilizatori sunt cei care au răpit focul de la zei sau cei care au descoperit producerea lui, cum sunt Prometeu la greci și romani, Amirani la popoarele caucaziene⁴⁵, Maui la maori și la popoarele polineziene, Sui-jen și Liang Mu la chinezi⁴⁶. La majoritatea populațiilor din cercurile congolez și voltez, eroii civilizatori sunt întemeietori de așezări, mari preoți, slujind focul și învățându-i pe oameni agricultura, creșterea animalelor, prelucrarea metalelor dar și comportamentul sexual pentru a face copii, tehnica nașterii, circumcizia, ceremoniile de înmormântare⁴⁷. Există la aceștia o legătură sau chiar o identificare a Făuritorului Celest cu Eroul Civilizator. „Civilizația adusă de Făurarul Celest nu se reduce numai la organizarea lumii (ea însăși fiind aproape o cosmologie), ea este și de ordin spiritual: Făuritorul-Monitor continuă și perfecționează lucrarea Zeului, oferindu-i omului posibilitatea de a-i înțelege misterele”⁴⁸.

La alchimiști, în obținerea pietrei filosofale, un rol important îl are focul. Piatra

⁴⁰ Mihai Coman, **Sora Soarelui**, Editura Albatros, București, 1983, p. 47.

⁴¹ Annick de Souzenelle, **op.cit.**, p. 249.

⁴² Eduard Schuré, **Mari...**, p. 54.

⁴³ **Ibidem**, p. 93.

⁴⁴ **Ibidem**, p. 114.

⁴⁵ Georges Charachidzé, **Prometeu sau Caucazul**, București, Editura Meridiane, 1988.

⁴⁶ Victor Kernbach, **op.cit.**, p. 141-146.

⁴⁷ Mircea Eliade, **Făurari și alchimiști**, București, Editura Humanitas, 1996, p. 93-95.

⁴⁸ **Ibidem**, p. 96.

filosofală căutată de alchimiști posedă proprietatea de a transforma metalele în aur, de a vindeca bolile, de a descoperi secretele naturii. Există, în acest caz, trei categorii de aur: bogăția materială, sănătatea, înțelepciunea. Prin înțelepciune ajungem la adevărată cunoaștere. Aurul (să nu uităm că acesta este metalul focului și prin foc alchimistii voiau să transforme metalele în aur) reprezintă adevărata cunoaștere, „cunoașterea care este mai întâi lumină, cunoașterea inițiatică datorită căreia învățăm să citim cartea naturii și să ne dezvoltăm astfel încât să intrăm în slujba Domnului”⁴⁹.

3. Focul purificator

Focul purificator se manifestă în mai multe ipostaze: pe altarele pentru tămâie și pentru arderile de tot, pe rugurile pentru incinerarea cadavrelor, pe rugurile aprinse la solstiții și echinocții, în inițierea șamanilor.

În toate religiile, un rol important îl joacă altarele pentru arderea ofrandelor pentru zei. Prin arderea acestora, se desprinde de partea materială, care este impură, cea spirituală, care este pură și era destinată zeilor. Importanța acestui foc de pe altarele arderilor rezultă din Biblie: focul a fost aprins de însuși Dumnezeu (Lev. 9:24:2), era păstrat, arzând continuu (Lev. 6:13), fiind un foc special. La arderea jertfelor nu era permis foc străin (Lev. 10:1).

Incinerarea cadavrelor are aceeași semnificație ca arderea ofrandelor: desprinderea părții pure de partea impură și ridicarea ei la cer*.

Focul rugurilor aprinse la solstiții și echinocții, fumigațiile aveau rolul de a purifica templele, așezările, locuințele, grajdurile, curțile, de a alunga energiile negative. Din acest foc se aprindea focul din vatră, care se păstra continuu, până la următoarea ceremonie. De asemenea, se ardeau hainele vechi, distrugând astfel toate energiile negative ascunse în ele*.

Cu ajutorul focului, erau purificați, în ritualurile de inițiere, șamanii. La persani, frigieni și la buriati, candidatul, cu pieptul gol era purificat cu sângele unui bou, berbec, țap (aminale solare), cărora li se dădea foc deasupra capului. La populația manciui, candidatul trebuia să calce, în ritualul inițierii, pentru fi purificat, pe o grămadă de jăritic. Dacă viitorul șaman avea într-adevăr „Spiritele” de care era stăpânit, putea călca pe foc fără să se ardă⁵⁰.

4. Focul psihopomp

Focul psihopomp se manifestă fie ca foc însoțitor al inițiatului, în ritualurile de inițiere, fie sub forma unor obiecte de foc, care însoțesc divinitățile, sfinții.

În timpul inițierii candidaților în misterele lui Isis, aceștia primeau, la trecerea lor prin gangul întunecos al templului, o lampă aprinsă⁵¹. Aceasta îl călăuzea spre cunoaștere și putere, spre încăperea unde erau înscrise pe pereți simbolurile tainelor Lumii.

Focul în jurul căruia se săvârșesc ritualuri și incantații către zei este deopotrivă mesagerul oamenilor către zei dar și călăuzitor al incantațiilor către aceștia.

⁴⁹ Omraam Mikhaël Aïvanhov, **op.cit.**, p. 212

⁵⁰ Mircea Eliade, **Șamanismul și tehnicile arhaice ale extazului**, București, Editura Humanitas, 1997, p. 118-124.

⁵¹ Eduard Schuré, **op.cit.**, p. 103.

Cele mai cunoscute obiecte de foc sunt sabia de foc, carul de foc sau carul solar și bărcile solare.

Sabia de foc are lama ondulată, aceasta reprezentând unduirea și vibrația focului. Potrivit Bibliei, Heruvinii poartă sabia de foc: „Domnul Dumnezeu a pus Heruvinii și sabia de foc să păzească drumul spre Pomul Vieții” (Facerea III: 23-24). Sabia de foc este, în concepția masonilor, simbolul Cuvântului Divin și cu acest simbol o folosesc în ritualurile lor de inițiere⁵². Sabia de foc apare și în religiile popoarelor din Mesopotamia. Pe tăblițele de lut asiriene este reprezentată sub forma a două, trei, șase linii frânte sau ondulate, despărțite de o linie centrală. Această reprezentare o găsim deseori în mâna lui Imer – Raman, zeul tunetului, sau pe fruntea taurului consacrat acestei divinități. De asemenea, apare sub forma unui fulger cu șase vârfuri, trei în sus și trei în jos, în mâna lui Marduk⁵³.

Carul de foc sau solar este vehiculul zeilor solari și a eroilor mitici (Apollo, Sfântul Ilie). Semnifică forțele cosmice, coborând din cer pe pământ⁵⁴, dar și înălțarea spirituală⁵⁵, înălțarea sufletului spre Dumnezeu. Acest fapt este bine prezentat în sinagoga din Naaran, unde tema este asociată cu eliberarea lui Daniel⁵⁶. Carul de foc este vehiculul care transportă la cer spiritele noastre⁵⁷. Cuvântul vehicul apare și în ceremonia de botez. Grigore de Nazianz, în predica **Botezul** ne explică legătura dintre vehicul și botez. „Lumina care l-a răpit pe Ilie în carul de foc, fără a-l arde pe cel care era răpit.... Lumina este mai întâi de toate iluminarea prin botez, care conține marile și admirabilul mister al mântuirii noastre”⁵⁸.

Bărcile solare sunt vehiculele care însoțesc sufletele Dincolo, sunt întâlnite în credințele populațiilor din Oceania⁵⁹.

5. Focul manifestare / imagine a Divinității

Focul este cea mai bună imagine a lui Dumnezeu. Pseudo-Deys Areopagitul afirma că „imaginea focului revelează cel mai bine modul în care inteligențele cerești i se conformează lui Dumnezeu. Din această cauză, sfinții teologi descriu adesea sub formă incandescentă această Esență supraesențială ce scapă oricărei figuri și constituie forma care oferă numeroase imagini vizibile a ceea ce poate fi numit proprietatea tearhică”⁶⁰.

Prin tunete, fulgere și foc Jahve își vestește sosirea, când îi încredințează lui Moise legile: „Muntele Sinai fumega tot, că se pogorâse Dumnezeu pe el în foc” (Ieșirea, 19:16). Imaginea focului este folosită pentru a simboliza gloria lui Dumnezeu (Ezec., 1:4; 13), prezența Lui protectoare (2 Împ. 6:17), sfințenia Lui (Deut. 4:24),

⁵² Jules Boucher, **op.cit.**, p. 68.

⁵³ **Ibidem**, p. 332-333.

⁵⁴ Ivan Evseev, **op.cit.**, p. 80.

⁵⁵ Jean Daniélou, **Simbolurile creștine primitive**, Timișoara, Editura Amarcord, 1998, p. 73.

⁵⁶ **Ibidem**, p. 78.

⁵⁷ **Ibidem**, p. 72.

⁵⁸ **Ibidem**, p. 75.

⁵⁹ Mircea Eliade, **Tratat...**, p. 139.

⁶⁰ Apud, Jean Chevalier, Alain Gheerbrant, **op.cit.**, vol. III, p. 66.

judecata Lui dreaptă (Zah. 13:9) și mânia Lui împotriva păcatului (Is. 66: 15-16). Imaginea focului este folosită, de asemenea, pentru Duhul Sfânt (Mat. 3:13; Fapt. 2:3) și inspirația profetică (Ier. 5:14; 20:6; 23:29) .

Focul este lumina și lumina este Iisus: „Eu sunt lumina Lumii”, este imaginea vizibilă, strălucitoare a Divinității⁶¹. Această lumină este cunoașterea, spiritualitatea pe care nu o putem pătrunde decât prin iubire.

6. Focul distrugător

Focul ca și apă este dual. Așa cum participă la actul creației, el distruge creația, ca pedeapsă, dar pentru a o reclădi superior (aici apare aspectul pozitiv al distrugerii). Datorită fumului, focul distruge, întunecă. Distrugător este și focul intern al pasiunilor necontrolate. Prin focul extern, Dumnezeu pedepsește păcatul sexual (Lev. 20:14; 21:19).

***

Focului i s-au săvârșit ritualuri diverse care țin de cultele: focului, solar, agrar, al eroului, al fecundității și fertilității sau de cel funerar. Toate aceste culte se întrepătrund pentru că au la bază aceeași credință, în nemurire, în prezența divină în om și întoarcerea acestuia la origini, la Dumnezeu.

⁶¹ Omraam Mikhaël Aïvanhov, **op.cit.**, p. 111.